

Olgay Söyler

*İstanbul Üniversitesi / Tarih Bölümü

*Atlas Tarih Dergisi Yazarı

Giriş

Bir genç adam derste dinlediği İsa'nın "git neyin varsa sat, fakirlere ver ve ardından gel" sözünü emir olarak algıladı. 269 yılından itibaren sosyal hayatı, insanları ve köyünü terk etti. 285 yılından itibaren resmen çöllere düştü. Mısır'da zengin bir ailenin yanında başlayan hayatı, 356 yılında çölde bittiğinde 105 yaşındaydı ve 70 yıl kadar çölde dayandı. Ona "keşişlerin babası" dediler ve ilk münzevi oydu. Hristiyanlık için yeni bir dönem başlıyordu. Antonius'un bu hikâyesi Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında şaşırtıcı bir şekilde yayıldı.

Suriye sofuluğu, Mezopotamya coğrafyasını patlama merkezi yapmış ve buradan Anadolu'ya sıçramıştı. Nusaybin, Urfa, Tur Abdin Dağları (Tanrı'nın kullarının yani keşişlerin dağları) ile Konstantinopolis, Antakya gibi Hristiyanlık metropolleri bu sofu hareketinden nasibini aldı. İslam inancında yaratıcıya ulaşma konusunda oldukça marjinal bir yol tercih eden Kalenderi dervişlerinden neredeyse farkı olmayan bu hareketin yüzyıllar öncesinden parlayan temsilcileri, yapış yapış saçları, kirli çok uzun tırnakları ve Konstantinopol sokaklarında tükürük yalamaya kadar varan davranışlarıyla dikkatlerden kaçmadılar. Bu garip dünyalarında çileci azizlerin en önemli temsilcilerinden biri, Antakya'da bir sütun tepesine çıkan Simeon'du. Uzun yıllar bu sütun üstünde kalmış yeni bir üslup başlatmıştı.

Eski Ahit Tevrat ve Yeni Ahit olan İncil'de yaygın olarak karşımıza çıkan Aziz; Tevrat içinde Tanrı, İsrailoğulları, Sina Dağı, Levililer ve Hahamlar için kullanılırken, İncil'de Tanrı, İsa, Ruhulkudüs, peygamberler, melekler, havariler için kullanılmıştır.

Bugün bu anlam inanç uğrunda ölen veya kutsallığından ötürü tanrıya yakın olan kişi manasına gelmektedir. Azizlerin ortak özellikleri kutsal olmaları dışında genellikle mucizeler göstermeleri ve kötü ruhlarla mücadele etmeleridir. En kıymetli ve zor mücadeleye ise nefislerine karşı verilen mücadeledir; yani kendileri ile. Bu mücadelede kimi zaman sonları onları kutsal kişi statüsüne çıkarmaktadır. Katolik Kilisesi yeni bir azizi belirlerken Papa bu onayı vermekte, Ortodoks Kilisesi'nde ise Piskoposlar Kurulu tarafından belirlenmektedir.

Dördüncü yüzyıl başında manastır tarzı ile *çileci akımlar* Hristiyan inanç tarihi ve dünyasında giderek daha fazla rol oynayacaktı. Simeon öncesi, bedensel isteklere net bir tavır takınan, rahat yaşamaya düşman hareketler de görülmeye başlanmıştı. Mesela Origenes'in genç kadınları da okulunda eğittiği için başına gelebilecek iftiralardan korunma adına kendini hadım ettiği pasajlar karşımıza çıkmaktadır. Ancak Hristiyanlık resmi din statüsü kazanınca Mısır, Anadolu, Antakya, Konstantinopolis gibi şehirlerde kiliseler dünya hayatına dahil olmaya başlamış, saf inanç arayan kimseler çöllere ve sütun tepelerine yönelmişlerdi. Zamanla Manastırlar doğacak, yoğun perhiz içerisinde, kayalıklar, mağaralar ve dağ başı kilise toplulukları saf inanç merkezleri olarak yapılandırılacaktı.

390 yılında Gaziantep İslâhiye kentine yakın Sis köyünde doğan Simeon, Stylites'lerin öncüsü, çile adına sütun üstüne kendini mahkûm eden ilk kişi olmuştu. Yaşamı üç görgü tanıdığı tarafından kaleme alınan Simeon, üç yaşında vaftiz olmuştu ve inançlı bir aileden geliyordu. İnanç konusunda kusursuz olma hevesiyle ilk gördüğü çilecilerin yanında soluğu alması fazla zaman almadı. İki yıl sonra ise kendini on yıl kapatacağı manastıra adımını atmıştı. Halep şehrine yakın Şeyh Barakat Dağı eteklerinde Burç al Sabah'ta bulunan

manastıra kabul edilmek için günlerce yalvardığı ve en düşük hizmetli göreviyle başlamak istemesi bir yana, günlerce manastır kapısında aç ve susuz yattığı kaynaklarda yer aldı.

I. Simeon

İki günde bir yemek yiyen rahiplerden farklı olarak kendini daha fazla çileye adayan Simeon, sadece pazar günleri veya dini günlerde yemek yiyordu. Uyguladığı bir başka çile yöntemi karnına gizlice bağladığı ipti. Bunu çok fazla sıkması vücudunda yaralar açılmasına neden olmuş kendisinden gelen kötü kokular üzerine ölmeden kurtulmuştu

Başrahip bu uygulamaları kendisine yasakladığında onunla ters düştü ve manastırı terk etti. Dağlarda dolaşmış, kurumuş bir kuyuda beş gün geçirmiş, ancak manastır başrahibi bir görüntüden (rüyadan) sonra aramaya çıkılmasını emretmişti. Bulunup getirilmiş ancak oradan yine ayrılmış Antakya'ya çok yakın Deir Sam'an köyünde üç yıl kendini hücreye kapatmıştı. Hücrenin kapısına başka bir çileci keşişten duvar örmesini istedi. Keşiş, on ekmek ve su ile kapatmaya Simeon'u razı edince duvarı ördü. Kırk gün sonra Paskalya bayramında duvarı yıktığında ekmekler ve suya dokunmadığını gördü ve onu zorlukla hayata döndürmeyi başardı.

Ancak Simeon bu uygulamayı yirmi sekiz defa daha tekrarlamıştı. Çektiği çileyi duyanlar arttı. Hacı olarak ona koşmaya, medet ummaya başladılar. Simeon sadece hücreye aç susuz kapatılma ile yetinmemiş, kendini ayağından bir kayaya zincirlemişti. Qalat Seman Dağı'nda bu uygulama sırasında Antiokheia Episkoposu ona zinciri kaldırmasını söyledi. Etrafına yine kalabalıklar dolmaya başladı ve çeşitli boyutlu sütunların üzerinde otuz altı yıl sürecek yeni çileli hayatına başladı.

423 yılında yaptırdığı ilk sütun 2,7 metre yüksekliğindeydi. Çevresini saran kalabalıklardan bunalınca üzerinde dört yıldır yaşadığı sütunu terk ederek, önce 6 metrelik bir sütuna geçmiş, daha sonra da 11 metrelik sütunda yaşamaya başlamıştı. Son olarak halkın kendisine yaptırdığı sütunda tam 20 yılını geçirecekti ve bu sütun 18 ila 20 metre arasında bir yüksekliğe sahipti. Ne uzanabiliyor ne oturabiliyordu, ayakta durduğu sütunun çapı 1 metreydi. Sadece yaslanıp uykuya dalabildiği bir direk vardı. Sürekli yaptığı perhizler ve neredeyse ölümüne neden olacak oruçlar yüzünden bedeni oldukça esnekti ve eğildiğinde

başı yere değebiliyordu. Bir ziyaretçi bu çileci azizin günde kaç defa eğilip kalktığını saymaya razı olduğunda 1244'den sonrasını sayamamıştı.

Stylite Kulesi

Hayvan postuna sarınmış vücudu ve boynuna bağladığı zincir ile sütun üstünde yakıcı güneş veya soğuk kışa aldırmadan yaşamaya devam etti. Kendisi izin verdiği zaman, merdiven dayayarak ona verilen yemek ve sudan çok az miktarda alıyordu. Tuvalet ihtiyacı sütun üzerinden aşağıya doğruydı ve sütun çevresinde düşüp kalkan ziyaretçiler bundan medet umuyorlar, şifa arıyorlardı.

Kadınlar, sütunun çevresi duvar ile örüldüğü için çok fazla yanaşamıyor ama azizin sayıklamalarını veya vaazını dinleyebiliyorlardı. İmparatorlardan bazı yasaların çıkarılmasını sağladığı, çeşitli mucizeler yarattığı birçok insanın hangi ırktan milliyetten olursa olsun ziyarete geldiği Simeon, 459 yılında altmış dokuz yaşında bacağına çıkan ur (yara) nedeniyle hayatını kaybetti. Zaman zaman Pagan inancını yeni bir kılıfta sunduğu savıyla hor görülmüş, kimilerince dünya harikası olarak nitelenmişti ama öldüğünde yaşadığı sütundan alınıp kiliseye getirilmesi beş günü almıştı -ki mesafe sadece kırk mil kadardı-.

İmparator Leo, azizin cesedini başkente istemiş ancak Antakya halkı karşı gelmişti çok büyük bir deprem yaşanan şehirde imparatora şehrin duvarsız kaldığını tek dayanaklarının aziz olduğunu söylemişlerdi. Zaten ölümünden bir yıl önce yaşanan depremde halk Simeon'un yaşadığı sütunun çevresine koşmuş, haftalarca burada yatıp kalkmıştı. Sasani kralları ile Bizans İmparatorları 2. Theodosius, Marcianus ve 1. Leo gibi taç sahipleri ile her milletten insan ona saygı duymuşlar ve Simeon'u unutulmaz kılmışlardı.

Takipçiler

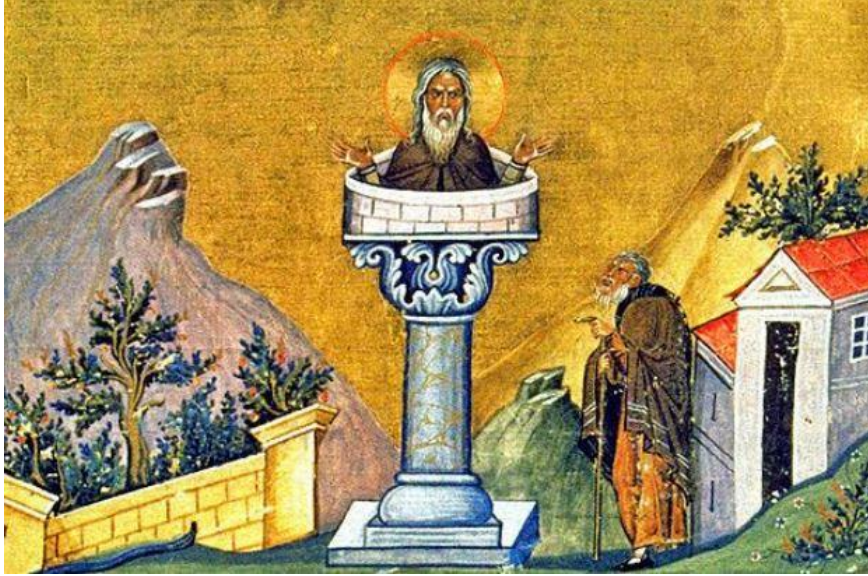
Simeon onlarca keşiş örneği oldu. 17. ve 18. yüzyıla kadar sütun azizlerinin görülmesini sağladı. Genelde sütun çevrelerine bir manastır yapılarak halkın bu azizleri unutmaması sağlanmış, sıradan inançlı kimseler bu manastır veya kiliseleri bir nevi kült merkezi addetmişti.

İlginç olan bilgilerden biri ise bu çileci azizlerin yahut Stylites'lerin, batıda sadece bir yerde, Almanya'da görülmesiydi. O keşiş bir rica üzerine çıktığı yerden inerek manastıra kapanmış ve bu süreç çok kısa sürmüştü. Sütun azizleri Doęu Hristiyanlığı geleneği olarak kaldı. Belki bunda erken devir kültürlerin etkisi olduğu varsayımını doğru kabul etmek gerekmektedir.

Daniel

Samsat yakınlarında 409 yılında dünyaya gelen Daniel, kısır bir anneden doğan garip bir çocuktur. Beş yaşında bir manastıra getirilmiş ancak kabul edilmemişti. 12 yaşında başka bir manastıra girmiş ve burada kendinden sorumlu olan rahip ile Simeon'u sütun üzerinde ziyaret etmişti. Simeon onu kutsamış ve Daniel bundan ve gördüklerinden çok etkilenmişti. Manastırın yöneticisi ölünce kendisine imkân verilen Daniel, bu görevi aldı. Ancak bu manastırda durmayarak Konstantinopolis'e geldi. Burada virane bir manastıra yerleşti aslında burası eski yıkık bir pagan tapınağı idi.

Geceleri kötü ruhların gelip eziyet çektirdikleri Daniel, halkın onu sapık olarak nitelemesiyle zor durumda kalmış, baş Episkopos tarafından tedavi edilmek için alıkonulmuştu. Ancak herkesi iyileştigiğine inandırarak soluğu tekrar virane pagan tapınağında alması gecikmedi. Aradan geçen 9 yıl sonunda bir görüntüde Simeon, Daniel'e kendisini takip etmesini söylemiş, Daniel Rumelihisarı'nda bir sütun dikme kararı almıştı. Çok sayıda insan kutsanmak için koşmuş, İmparator 1. Leo ondan varisi olması için dua etmesini rica etmiş, çok geçmeden varis doğunca, Leo patrikten Daniel'i rahip yapmasını istemişti.

Aziz Daniel

Rahip olan Daniel her ne kadar sütuna yaklaştırmadığı patrik tarafından kutsansa da rüzgâra kaptırdığı postu nedeniyle bir sabah donmuş olarak bulunmuş, zorlukla hayata döndürülmüştü. Leo'nun hediye ettiği sütun üzerinde cereyan eden bu olay karşısında Leo, ona sütunun üzerine yaptırdığı kulübeye girmesi ricasında bulundu. Bin bir güçlkle razı edilmişti.

Siyasete bir şekilde bulaşmak zorunda kalan Daniel, haksız yere imparator olan Basiliscus'la anlaşamayan patrik arasında arabuluculuk yapmak zorunda kalmış, sütun üzerinden inmişti. Büyük kalabalıklar ile Ayasofya'ya gelen Daniel burada İmparatora diz çöktürmüş, Ortodoks inancını ikrar eden (gizlemeyip açıklama, saklamayarak söyleme) bir konuşmayı halka karşı yaptırmıştı. Bu anlatılar Daniel'den ne kadar çekinildiğinin ve saygı duyulduğunun örnek bir anlatısıdır. Otuz üç yılını geçirdiği sütun üzerinden bir kez daha indiğinde artık hayatta değildi ve tarih 493 yılını gösteriyordu. Simeon'un ilk takipçisi Daniel'in yaşamöyküsü onun bir öğrencisi tarafından kaleme alınıp bize kadar ulaşmıştı.

Genç Simeon

Tıpkı Daniel gibi gebe kalma sorunu olan bir anneden doğmuştur. Annesi bir görüntüde Vaftizci Yahya'nın verdiği müjde ile hamile kalmış, 521 yılında Antakya'da Genç Simeon dünyaya gelmişti. 6 yaşında bir depremde babasını kaybetmiş sonrasında annesinden hiç haber alamamıştır. Belki zorunluluk, belki mucize çok küçük yaşta manastıra adım atan Genç Simeon, Samandağ'ında bir sütuna çıktığında 7 yaşındaydı. Sütuncu Aziz olarak büyük şöhrete sahip olmuş mucizeler gösterdiğine inanılmıştı. Kötü ruhları def ederek sağlığına yüzlerce insanı kavuşturmuş kerametleri nedeniyle kabartma, resim ve ikonaları evleri süslemişti. Deprem, salgın hastalık, imparatorun tahttan çekilmesini önceden görme gibi kerametleri olan bu çıplak Aziz soğuk kış günlerinde bile yaşamayı başarmış, ziyaretine gelenlerin düşüncelerini okuma, cinleri def etme, aynı anda iki yerde olma, sütundan inmediği halde başka yerlerde görülebilme, veba ve cüzzamlıları iyileştirebilme, Konon adlı bir rahibi geri diriltme gibi olağanüstü yüzlerce anlatısına inanılmıştır. 597 yılında Samandağ'ında hayatını kaybetmiş annesi de Azize ilan edilmiştir.

Alypios

Paphlagonia bölgesi, (Amasra, Bartın, Cide, Kastamonu, Zonguldak çevresi) Hadrianopolis (Karabük-Eskipazar)'da dünyaya geldi. Üç yaşında babasını kaybettiğinde annesi tarafından kiliseye teslim edildi. Keşiş olmaya karar veren Alypios, bir ara Konstantinopolis'e geldi burada Khalkedon'da (Kadıköy) uyuya kaldığı bir anda ona gelen görüntüden sonra memleketine geri döndü ve bir sütuna çıktı. Otuz beş yıl ayakta duran aziz, sonunda felç oldu ancak bu halde dahi on dört yılını daha sütun üstünde geçirmişti. Nihayetinde yaşamı son bulan Alypios'un çıktığı sütunun önü, annesi ve sevenleri tarafından terk edilmemiş burada zamanla iki manastır inşa edilmiştir.

Alypios

Luka

879 yılında İzmir Dikili’de dünyaya gelen Luka, Kadıköy yakınlarında çıktığı bir sütun üzerinde uzun yıllar ayakta durarak yaşadı. Luka diğer çileci sütun azizlerinden biraz farklı bir hayata sahipti. Babası Bizans Ordusu içinde büyük rütbeli bir görevliydi. Bu onun zaman zaman sütun üzerinden inerek ordu içine dahil olmasını sağlamış, *garnizonların çileci keşişi* gibi addedilmeye başlanmıştı. İmparatorun Bulgar seferine katılmış olması bir azizin bazen sıradan çileler içinde olmadığını göstermesi açısından ilginçtir. Ancak yine de üzerinde ağır bir zincir taşıdığı, haftada bir gün yemek yediği, kötü ruhlar ile mücadele ettiği kayıtlara geçmiştir. Aziz Luka’nın hayatı bir çileci olarak Olympos dağı (İzmir’in Doğusu Nif Dağı) ve Kadıköy taraflarında sütun üstünde bitmiştir.

Lazar

972 veya 981 yılında Magnesia’da (Aydın/Ortaklar) dünyaya geldi. 6 yaşındayken ebeveynleri tarafından bir rahibe büyütülmesi için verilmişti. Farklı kilise eğitimlerinden geçmiş ve amcası İlyas’ın rahip olduğu Kalaton manastırında yaşamış, sonradan Antalya’ya gelerek bir manastırda yedi sene geçirip keşiş olmuştu. Kutsal topraklara adım atmak isteyen Lazar, Yeruşalim’de bir manastıra geçmiş burada rahip olarak atanmıştır.

Müslümanlar (çadırda yaşayanlar denilen bir grup) tarafından saldırıya uğradığı manastırdan kaçarak, Suriye üzerinden evine gitmeye çalıştığı dönemden sonra, Antakya civarında Genç Simeon’un anısının canlı olduğu Harika Dağ’da bulunan manastıra geldi. 2. Simeon’un hayatından çok etkilenen Lazar’ın ruh dünyasında değişiklikler oldu ve Kapadokya, Konya, Pontus seyahati ertesi Efes’e dönerek burada bir sütun üzerine çıkmaya karar verdi. Bu sütun üzerinde hayatının yedi yılını geçiren Lazar, artık sütun azizlerinin tepede yaptığı korunaklı kafes benzeri şekilde değil, Simeon gibi etrafında hiçbir şey olmadan yaşamayı seçmişti ancak büyük bir sorun vardı. Efes gibi canlı ticaretin yoğun olduğu büyük bir kentte istediği ortamı bulamadı. Buradan Galesios Dağı’na (Efes yakınlarında Kuşçu Dağı) çekildi burada kendisi için özel bir sütun yükseltilene kadar mağara içerisinde inziva hayatı yaşadı. Yeni yapılan sütunun üstünde gözlerini yumduğunda tarihler 1053’tü. Sütunun çevresinde bir manastır kurulması elbette ihmal edilmedi ve anısı yaşatıldı.

Sonuç

Önceki dönemlerde görülen zulmün özellikle Hz. İsa’nın çektiği acılardan sonra başına konan onur tacını çile çekerek kazanacaklarına inanan saf inançla yoğrulan bu azizler aynı zamanda Anadolu’nun da azizleri olmuş yaşadıkları, kerametleri, söylenceleriyle günümüze kadar ulaşmışlardır. Konstantinapol semalarına yükselen sütunlara çıkmak isteyip şiddetli lodostan kendilerini korumayanların telef olduğuna rastlanıldığı gibi, ağaca çıkararak yeni bir akım yaratmaya çalışanlarda görülmüş, ancak çileci akımlar belli bir zaman sonra manastırlarda yaşanmaya başlamıştır.

Kaynakça:

- Brown, Peter, *Geç Atikçağ Dünyası*, Alfa Tarih, Çev. Turhan Kaçar, 2017
Sütun Tepesinde Bir Ömür Aziz Simeon, Drl. ve Çev. Murat Tural, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
Hanspeter, Tiefenbach, *Anadolu’nun Azizleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2012.
Timothy, E. Gregory, *Bizans Tarihi*, Çev. Esra Ermert, Yapı Kredi Yayınları, 2012.
Alexander, A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Tevabil Alkaç, Alfa Tarih, 2016.
Judith, Herrin, *Bizans Bir Ortaçağ İmparatorluğunun Şaşırtıcı Yaşamı*, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları, 2016.